

UČITELJSKI T O V A R Š.

~~~~~
List za šolo in dom.

—◆◆◆◆◆—
Izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca, in velja za celo leto v tiskarnici in-po
pošti 2 gl. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 1. oktobra 1862.

List 19.

Britka solzica

o smerti

prečastiljivega svitelega kneza in škofa lavantinskega

Antona Martina Slomšek-a,

24. septembra 1862.

Zvezdic broj leskečih lepo sije,
Milo vse domače je nebo;
Ena zvezd pa se v višavo skrije,
Ki svetila je naj bolj svitló.
In prežalostni šumé glasovi
V krajih, kjer slovenski so sinovi.

Le žaluj, preljuba očetnjava!
Vzela smert ti je zavetnika,
V solzah cvetje tvoje naj ti plava,
Žalnočerno se napravi vsa!
Cerkev, šola objokuj očeta,
Silno, oj prehudo si zadeta!

Rajniki! spavaj sladko v svojem kraji,
Odpočij se truda, bolečin!
Prejmi nezvenljivi venec v raji!
Tukaj bode večni tvoj spomin;
Dokler bo slovensko gorje stalo,
Tvoje bo ime se lesketalo.

Lastnosti narodovega učitelja.

(Konec.)

4. Zdravje.

Vsak bolehen človek je manj ali bolj nesposoben za delo, za svoj posel, tim nesposobnejši pa, da bi odgojal mladež. Bolesten učitelj je nesterpljiv; vsaka še tako majhna reč mu težko dé in ga razkači; opominja rad le z jezo, tako da je ves sad ali piškav, ali ga pa celó nič ni. Dostikrat so pa take opominjevanja še škodljive; in zares — mnogokrati je bolezen učiteljeva, če je zdrav pa prav jeznarit, pa jeznaritost kriva neposlušnosti, razuzdanosti, samopašnosti otroški. Iz tega je jasno, da mora biti zdrav, kdor hoče biti za učitelja. Zdravi učitelj mora pa boleznim se varovati.

Učitelj naj je zato zmeren, miren, trezen; dela naj poudnevi, ponoči pa naj spi in v šoli varuje samega sebe in otroke, ter odpira in vetri šolske izbe, kolikor treba, da niso zatuhle itd.

5. Dobrovoljnost.

Učitelj, vedno vesel in dobrovoljen, vspešno uči. Otroci so mu vdani iz vsega serca, in si vcepljujejo opomine in nauke globoko v svoje serčica in radi spolnujejo vse, kar se jim veleva in priporoča. Se vé, mera mora biti pa tudi v dobrovoljnosti. Dobrovoljnega učitelja podučevanje je otrokom prijetno; igraje se tako rekoč uče in dobro nauče vse. Prav veselé se tistega časa, ko morejo v šolo, da zbrani poslušajo učenika. Kakov je pa napredek, to, to! — Čmernega učenika so pa učenci presneto kmali siti in tedaj tudi naukov ne sprejemajo tako radi, in v taki šoli je vedno rado veliko tepeža ali drugih kazni.

6. Zadostna omikanost.

Ako hoče učitelj popolnoma spolnovati dolžnosti ter dobro, kakor gre, odgojevati mladež, gotovo treba, da je sam dobro odgojen in zadostno omikan; zakaj, kar sam ne bi imel, tega tudi družim ne bi mogel dati. Ni zadosti, če se dobro zaveda le v šolskih rečeh, nego mora tudi sicer omikan biti v vedah toliko, kolikor je potreba vsakemu omikanemu človeku. Naj prvi predmet naj mu pa so pedagogični nauki; pri teh je napredek njegove šole. Marljivo naj se uči pa tudi drugih nau-

kov in to tako, da se začne še le tadaj kaj novega učiti, ko je prvo že dobro dokončal, in vedno naj pazi, da se sorodnih nauk zapored uči, inorodnih pa ne meša med nje. Ako se uči učitelj tako, ima pa dosti posla vse svoje žive dni, pa naj se ga ne prestraši, naj ga ne zanemarja, saj to tirja stan, poklic njegov; kajti on mora napredovati sam in napredovati z narodom, če ne, zaostane. Posebne marljivosti treba dan danes, zato, ker so predniki slabo učiti morali. Ubijali so se z otroci vred s tujščino narodu na škodo in samim sebi, ter so pustili toliko terdih celin, ktere vse čakajo, da jih preorjemo in potrebno posejamo in posajamo. Če pa tega ne bo, ostale bojo vse želje zastran narodnega napredka le gole želje in puste sanje.

7. Domoljubnost.

Domovina je zemlja, kjer smo rojeni in odgojeni; zemlja, kjer prebiva narod, ki govori isti jezik, ima iste običaje in zakone. Domoljubje je radost, ktera se razodeva nad srečo, in bolest, ktera se razodeva nad nesrečo drage nam očetnjave. Domoljubje je iskrena vdanost krajini, v kateri živimo; je posebna skerb za srečo in blagostanje vseh njenih prebivavcov. Kdor iskreno ljubi svojo domovino, ta skerbí, kakor in kolikor more, za srečo in vsako dobro svojim soprebivavcom; zakaj ž njihovo srečo vred množi se sreča in slava očetnjave. Važno sredstvo, s katerim moremo osrečiti domovino, pa je dobro odgojevanje in mikanje narodovo. Kdo pa jej lahko pomaga tako? — Kdor koli podpira šole in pospešuje materialni in dušni blagor narodovi. Cerkve, šole, javne knjižnice, književnost, gospodarske društva, moralno in pobožno življenje, plemenito obnašanje narodu za dober izgled — to so sredstva, s kterimi lahko koristimo domovini.

Verli učitelji lahko mnogo skerbé in store za narodovo blagostanje. Kjer ni rodoljubnih učiteljev, tam, ni čuda! ako vlada nevera, praznoverstvo, gljupost in razuzdanost; ni čuda! ako se tam udomači goljufija, nečlovečnost; ni čuda! ako je pamet in serce tamošnjih stanovnikov napolnjeno s sebičnostjo in pohlepom po dobitku. Kjer ni domorodnih učiteljev, kteri bi ljubili Boga, cerkev in človečanstvo, kaj se more pričakovati od mladega zarodka? — Kaj drugega, kot da otroci bogatih roditeljev bojo zapravljevci, ničetlje, okrutnici, kteri ne marajo nič ne za Boga, ne za vero, ne za človeštvo in domovino;

otroci ubozih roditeljev pa bojo pohajavci, dangubeži, ker nočejo in ne znajo delati, da bi si služili živež in potrebno, pa brezibožnici.

Zatoraj, učitelji! vcepljujete mladini v serca pravo kersčansko domoljubje. Pa ne zadostuje že samo domoljubje, nego tudi ljubimo vse človeštvo, ker je vsakdo naš bližnji. Zato je dobremu učitelju veliko na tem, da si otroci neizbrisljivo v serca vtisnejo svete besede: „Ljubite se med seboj!“ in uči jih, da človeka, naj je ktere koli narodnosti, ljubijo in kadar morejo, če treba, mu pomagajo. Vsmiljeni Samaritan tudi ni vprašal, je li ranjenec njegov narodnik, ali ne, nego pomagal mu je. — „Ljubite bližnjega kot samega sebe“, in „vsaki človek je tvoj bližnji“, to uči Izveličar.

Vi toraj, ki ste si izbrali učiteljski stan, vi zares in iskreno ljubite Boga, narod, domovino, in budite narod naš. Mnogo je, mnogo truda, obilo dela, al neomahljiva volja neumorna moč, ta vse prekosi. Skerbite za tega del neumorno za mladež, v kateri raste prihodnja sreča in nesreča domovine; dobro odgojajte, in ne pozabite nikdar, da je šola vaš vert, po katerem se seje in kalí za človeštvo najvažniše, naj plemenitniše seme — pobožnost, krepost in znanje. Odgojajte mladež tako, da bojo iz nje pobožni in prihodnjega blaženstva vredni kristjanje, verli in poslušni podložniki, domovini verni sinovi, koristni udje občinski, marljivi gospodarji, skerbni, modri očetje in pametne matere!

Podgoriški.

Podlaga vsakega nauka.

Spisal J. Eržen.

Iz „letnega sporočila“ černomeljske pogl. šole.

(Konec.)

Poglejmo samo, kako se na svetu živi. Verti se, muči se, potikaj se po svetu, barantaj z drugimi, laži, goljufaj, lizaj se, pričakuj, postavljalj se v sto nevarnosti, in stori tega več, kakor zamore peró popisati, ker se misli preveč naberó — pa kakšen prid? — človek se zavé, ker mu še iskrica vere klije v sercu in vidi, da je slabo začel, prazno slamo mlatil in se zastonj ubijal po svetu; ali ako se ne zavé v slepoti in nepravičnosti, ktera mu v krí dospè, se tako zabrede, de sam

ne zna, kdo da je. Zato je resnica, da so znanosti in umetnosti večkrat samo koristoljubna igrača lakomnosti, goljufige i. t. d., in hud primer jih silo veliko za saboj vleče, ko bi od druge strani znanosti in umetnosti bile blagoslov za človečanstvo, ako bi jih vera navduševala in vodila. To je neprevergljivo, da kar je ona pridobila, je bilo in bo božje in veličastno; njeni sad je pravičnost, poštenost, zunanja in znotranja čistost, z eno besedo: dobra voditeljica. Zategadelj se mora ž njo otrok že pri času soznaniti, da se bo trudil iskati kraljestva božjega in njegove pravice. Iz omenjenega vzroka ima poduk v veri povsod prvo mesto. V njej je cela svetinja, in sveto mora ostati sveto, ako želimo, da bo močna podlaga k spodobnemu izrejenju naših malih. Da se pa imenitne resnice vere s pripravnim načinom otročji duši predstavijo, se mora imeti način postopanja in vladanja. Za res je najtežja reč visoko misel, vzvišene zapopadke in imenitne reči v otročjem jeziku razodevati in jim malim tako ponujati, da jih bodo zastopili. V tem nam je na roko znanost, ktera se imenuje katehetika, t. j. napeljevanje, kako se imajo otrokom resnice sv. vere s primernimi vprašanji in odgovori vcepiti, da jih spoznavajo, spoznane zapamtijo in jih v življenji potrebujejo. *)

Moramo se toraj tudi postopanja in vladanja gledé podučevanja keršanskega nauka deržati. V tem pa zabrede marsikteri zmed nas. Večkrat je poduk v veri v vsem poverhen in prisiljen, kar napravlja, da se otroku sv. božja beseda ostudne, ktero tudi kasneje v moški starosti rad odstranjuje. Večkrat se zopet opusti ta reč, ker se ne razjasni vsaka resnica, in iz tega izvirajo slabi nasledki; otrok se trudi in uči na pamet od straha pred šibo ali kreganjem; dva dni zná, in potem se mu je vse izkadilo. To je ravno to: „Kje si bil? nikjer; kaj si delal? nič“. — Truditi se moramo, vse dobro raztolmačiti in nikakor ne dopustiti, da se otroci učé le goli katehizem mehanično za to, da bi se pri skušnji kaj bolje sponesli. Zeló tam, kjer se to godi; otrok se z velikim trudom naučí besed brez premišljevanja, da zna odgovor kakor vodo odrezati, in vse bo kmali brez prida pozabil. Da tù nauk brezspešen ostaja, se razumé samo po sebi.

*) Ta katehetika se najde v Drobtinica h l. 1855. in se dobi tudi posebej natisnjena. Izrejenci po nji!

Ako toraj hočemo, da nauk sv. vere tudi dalje ostane cela neprevergljiva podlaga vsakega podučevanja, je treba, da se soznanimo z načinom, kako bi bilo treba otrokom o keršanskih resnicah govoriti, da jih razumejo, zapamtijo in se jih poslužujejo; treba je nadalje, da s primernim postopanjem do otrok njihno ljubezen, zaupanje in priverženo serce zadobimo in tako pobožnost, ktera iz omenjenega vladanja ali obnašanja izvira, prebudimo in vterdimo v nježnem sercu mile mladosti naše.

Resnica in laž.

(Dalje.)

In ko smo tedaj spoznali, kako se laž otroka polasti, prevdarimo pa še, kako se temu zlegu v okom pride. Naj poprej govorimo od tistih rejencov, ki še ne poznajo laži in zvi-jače in imajo tako rekoč serce na jeziku. Hudega se človek zato tako težko odvadi, ker se je slabe navade poprijel — navada je železna srajca, toraj vsakteri spozná, da mora odgojitelj pred vsem otroka slabega varovati, in če ga more dobrega navaditi, zavaruje ga naj bolje pred hudim. Očitno je tedaj kot beli dan, kako zeló se moramo prizadevati, da odgojamo otroke za resničnost, da ljubezen do te čednosti ž njimi vred raste; odgojenje namreč ni drugega kakor privada dobrega. Kaj pa, da naj človek pozná nagibe svojega djanja in nehanja; v mladosti pa je poglobitna reč privada. Ako pa hočesh otroka k resničnosti napeljevati, mu povsod z lepim zgledom sveti. Bodi resničen v besedi in djanji! Bolje je, da svojo nevednost o kaki reči razodeneš, kakor pa, da bi tje v en dan govoril, ter si iz zadrege pomagal. Kako lahko otrok zvé, kaj je na tem, in vsaj dvomil bo nad tvojo resničnostjo. Nikar se ne delaj hudega, razkačenega, če nisi. Otroci tanko čutijo in dobro razločijo, kaj je na videz, kaj pa je resnica. Bodi povsod mož beseda, ker tudi omahljivost v majhnih rečeh je neresničnost, ter stori, da ti otrok ne zaupa. Kratko rečeno, povsod, tako tudi v resničnosti, z lepim zgledom sveti. Podučuj tudi otroke v tej lepi dušni lastnosti! Ni pa treba veliko besedi, ker veliko govorjenja tudi pri odrasčenih več škoduje kakor koristi; ampak v primerni priložnosti napeljuj otroke na to lepo čednost. Veliko govoriti je odveč, ker izrek: „Bo-

di odkritoserčen!“ naj se izgleduje v tvojem življenju. In kako ti more biti težko, da otroke napeljuješ, da čutijo lepoto resničnosti, ako sam to čutiš? Kako ginljivo izrazuje to Sajler v devetih knjigah svojih spisov, kjer govori od odgojenja odgojiteljev. „Ljubezen do resnice“, pravi, „človeka lepša, da nobena reč ne tako, ker obličje pri človeku nobena reč tako ne spači, kakor laž, zvijača in hinavščina, ki najprej dušo med sabo razedini, potem pa to razedinjenje človeku v obraz vtisne. Kaj pa je vendar lepega, če ni priprosto in nedolžno obličje otrokovo, ktereга je prešinila nedolžna duša, tedaj tudi drugega predstaviti nemore kot lepo nedolžno dušo. Otroci imajo nespāčen obraz, pa je duhapoln, ker se duša vsa v njem izraziti sme; duhapolni obraz je pa posebno lep, ker izrazuje notranjo resničnost; ljubeznjiv pa postane duhapolni obraz, ker se vse v njem vidi, kar se znotraj godi“. Toliko Sajler. Če pa že resničnost obraz tako požlahtnuje, kako lepa, kako prijetna mora takšna duša biti! Kakšna radost je, ako ima človek opraviti s takim bitjem! Če si tako otroku pokazal lepoto resničnosti, — če si mu pokazal, da je ta lepa čednost vsega prizadevanja vredna in mu z lepim zgledom svetiš, — močno bo to nagibalo otroka k resničnosti in pravičnosti. V ta namen pokaži pa tudi otroku, kako nagnjusna je laž; pokaži, kako se ti studi lažnjivec.

Dasiravno smo prepričani, da so takšni opomini poštene-mu učitelju nepotrebni, naj nam bo pa vendar pripuščeno, tukaj še nekoliko v tej reči spregovoriti. Bolje je, da se učitelj staršem zameri, kakor da bi njih otroke po krivici hvalil. Učitelj naj opazuje značaj pri svojih otrocih; preživo domišljijo naj berzdá ali naj jo kje napeljuje, kjer se ni bati, da bi otroka v laž zapeljala. Ne perпусти, da bi otroci občutke hlinili ali spakovali se, kar je, žali Bog, dan današnji sploh v navadi. Svet sicer hoče, da je človek gladko olikan; ljudje le preradi slepotijo za resnico vzamejo, in skremženo občutenje velja že za serčno čutilo. Gorjé pokaženemu svetu! Kaj se vendar ne zgodi vse goljuvivo! Naj boljši ljudje se vijejo in pripogujejo kakor svet tirja, ker je že enkrat navada, da se človek veseli brez veselja in sočutja in hvali ali pa graja, kar je njegovemu notranjemu prepričanju ravno nasprotno. Če ne zadušiš tako neresnično čutje, odgojil boš hinavce in hlince. Nikar otroku ne zameri, ako ti prav odkrito svoje serce poka-

že. Bolje je, da otrok nima pravega občutenja, ali pa tudi, da lepega in blagega prav nič ne občuti, kakor pa, da bi si prizadeval tako govoriti, kakor drugi radi slišijo. Tako se odgojujejo komedianti in ljudje, ki po vetru svoj plajšč obračajo. — Otroci radi skrivnosti, ktere zvedó pripovedujejo; ne spodbuduj jih, da bi čenčali, ampak pravi jim, da naj prevdarijo in premislijo, kar govoré. Berzdaj lahkomiselnost, raztresenost pri otrocih; kaznuj jih ta čas, ko so se iz samopridnosti hotli kazni odtegniti. Ako boš tako ravnal, bodo otroci resnični in odkritoserčni. Poglavitna reč za kerščanskega rejnika pa je, da otroke živo opominja na tistega, ki je neskončno resničen in zvest, ki tirja resničnost v obnašanju in besedi in jo tu in tam lepo plačuje. Zgodbe sv. pisma marsikaj lepega v tej reči povedo.

Vendar vsemu tvojemu prizadevanju vkljub bo marsikteri otrok le prerad očeta laži ubogal, ter lepoto duše, ki je neprecenljive vrednosti, resničnost zapravlil; otroci pridejo med svet, pridejo med druge ljudi, ki nepremišljeno večkrat pokončajo, kar si s trudom postavljaj. Ako je resnično, kar Campe pravi, da se že otroci pri treh letih hliniti znajo, kako se znajo že hliniti, kadar jih v petem ali v šestem letu v odgojenje dobiš, če so bili domá napčno izrejeni! Tukaj se moraš z vso močjo prizadevati, da se zleg ne bo širil, in da se bo lažnjivec od svoje napčne poti odvernil. Kako pa se tukaj more pomagati? Naj poprej si je treba zapomniti, da se je tukaj treba vsega poprijeti, česar smo poprej omenili zastran ravnanja z nepopačenimi otroci; potem je pa pred vsem treba, da lažnjivcu vso priložnost prestrižeš, v kateri bi te zamogel nalogati, ker tudi tukaj velja stara prislovica: „Priložnost stori tatu“. Treba je tedaj ojstro nad njim čuti; opazuj tedaj njegovo djanje in nehanje bolje kot drugih. Ako ga pa ne moreš povsod pred očmi imeti, in ako ne veš dobro, ali je to ali uno storil, nika ne poprašuj. Od kod sicer hočeš zvediti, ali otrok laže? Če se pa zopet zlaže, in ti tega ne veš, se zopet v navadi poterdi, in težeje ga boš odgojal, ker vidi, da mu je mogoče te ogoljufati. Kako pa ravnati, kadar otrok obdolži kakšnega otroka, da mu je kaj vzal. Ti ne veš in nisi prepričan, da toženec resnico govori, ali pravica se mora zgoditi. Reci zatožencu s terdim glasom: Daj nazaj! Če ima otrok ptujo reč, misliti si mora, da to veš, in ubogal te bo; če pa

nima tuje reči, povedal bo, da je nima. Če pa začneš otroka spraševati, je li to res, upa si, da te bo ogoljufal, zmaknjeno pa obderžal in kazni se odtegnil. Kaj takšnega se pri otrocih večkrat primeri.

Tvoje vodilo naj bo: Lažnjivi otrok se dvojno kaznuje, dasiravno ni treba na ravnost reči: Kdor po pravici pové, odi-de kazni. Takšen se sme vsikdar mehkeje kaznovati, in to bo potem veliko pripomoglo, da bo lažnjivec slabe nasledke svojega ravnanja prav očitno vidil. Tam, kjer resnice ne moreš pozvediti, moreš naravnost reči, da lažnjivega otroka dolžiš. Jaz le morem misliti, da si to storil, ker ti ni zaupati. Nikar ga pa ne kaznuj, da otroku krivice ne storiš, in ne postane potem še terdovratnejši. Še sum ga bo razžalil, ganil in mor-da zboljšal.

Tudi prašati skoraj ni nikoli treba, če pomoto dobro veš; otrok že kazen previdi, in bo skušal tajiti; ako pa spozná, da mu laž ni nič pomagala, ker je bilo djanje poprej znano, razumeti ne more, zakaj si ga sprašal, zapazi zvijačo, najde nastavo, in to mu serce ogrení, ter ga uči hudobne zvijače.

(Konec prih.)

Nauk v branji v srednjem in višjem razredu ljudskih šol.

(Dalje in konec.)

Na verhnji stopnji pa, kjer se branje-ložeje razumé, obli-ke pa težeje obderžujejo v glavi, se pa učenci primerno manj iz glave učé, in je dosti, da zapopadek razumejo. Kadar pa imajo kaj iz glave učiti se, se mora to ravno tako zgoditi, ka-kor smo poprej omenili. Učenik naj tvarino otrokom pametno razloži, in naj jim pokaže, kako morajo ravnati, kadar se bo-do učili; naj se ž njimi tako rekoč po znotranje nauči: in po-tem ko so tvarino do dobrega razumeli in vse sprejeli, naj se je pa od besede do besede v ravno tisti obliki iz glave naučé. Tako se brani, da se učenci po mehaniško iz glave ne učé, kar bi bilo naj bolj žalostno pri taki tvarini, ktera se ne sme toliko prijeti pameti kakor serca. Vakernagel od tega tako le govori: »Večkrat se napčno po vnanjem namesti po notranjem učimo. Samo iz glave učiti se toliko pravi, kakor pamet in serce vgonobiti. Kaj pa pozneje človeku pomaga, ako je le

spomin vterdoval? Znotranje združenje s kako rečjo se ne dá iz glave naučiti; to pa le izvira iz ljubezni do nje, ker se nam je prikupila zavoljo svoje lepote; to ljubezen pa ji le vračujemo. Kar se nam je prikupilo, je naša lastnina; kdor si pa skuša to v glavo vbiti, odmikuje se mu čedalje bolj. Kako lahko se tukaj ljubezen v sovrašтво preverne! Mogoče je, da deček, ki se veliko pesem iz glave uči, poslednjič vse veselje do pesništva zgubi. Kakor je pri pesmih, tako je tudi pri drugih rečeh. *) Kadar se otrok zgolj mehaniško uči, si vbija besedo za besedo, stavek za stavkom v glavo brez premislika, kako da skupaj gre, in kaj pomeni. Tako se res marsikaj v glavo vtepe, pa ravno tako gotovo pozabi, če se mu pomen ne pojasni. Otroka hitro lahko spoznamo, če si je nalogo le mehaniško v glavo vtepel. Ropotá in dendrá kakor bi orehe stresal, nareja goropadne pomote, katerih se je pri učenju privadil. Nekteri ljudje tako molijo in pojejo, da nič tega ne razumejo. Učenik naj tedaj nikoli nikar ne pusti otrokom se kaj iz glave učiti, dokler jim ni tvarine pojasnil; kadar pa učence sprašuje, naj terja, da počasi govoré in pametno izrazujejo; nikar naj s svojim pedantizmom ne sili otrok, da bi se mehaniško učili. Preden učenik kaj iz glave učiti dá, naj prevdari, je li to pripravno, pa kaj da je treba storiti, da bi se to otrokom polajšalo. Ni vsaka tvarina za to pripravna. Popisi premišljevanja, obravnave, govori in tudi zgodbe, v katerih so premišljevanja vpletene, imajo premalo členkov, kamor bi se učenci s svojim spominom naslanjali, tedaj jih težko v glavi obderzé, posebno kar zadeva sostavo in nasledovanje. Takšna tvarina naj se nikar ne daje; če se pa daje, naj se pa otrokom zaznamovajo členki, po katerih naj se naučé in ponavljajo. Če zna učenik tvarino dobro presojevati, ne bo otrokom težkega nalagal, pa tudi sebe bo marsiktere nevolje obvaroval.“

Tvarina naj ima pa tudi posebno vrednost za učenca; naj mu služi v prihodnji poklic, da ložeje svojo časno in večno srečo doseže, da bo zamoglo od tega veljati, kar je rajni Overberg rekel: „Kdor si v mladosti spomin dobro vadi, lahko si pridobi drag zaklad resnic, vodil za življenje, zlatih resnic,

---

*) To je resnica, ktero psihologija, pa tudi vsakdanje življenje poterjuje. — Friderik II., pruski kralj, imenovan Veliki, imel je ojestrega očeta; vsaki dan se je moral en psalm iz glave učiti, za kazen tudi po dva. Postal je — neveren bogotajec in zaničevavec človeških pravic.

ktere se duše primejo za ves čas življenja noter do visoke starosti, ki odvernejo marsiktero škodo, in zbudé marsikakšno dobro misel, ki marsiktero hudo strast od serca odvernejo, v marsikakšen dober del spodbujajo in v tugah življenja mnogokrat tolažijo“. Posebno imajo pa pesmi in izreki takšno tvarino v sebi, ki ima bogat zaklad za serce in pamet, se lahko razumejo in se v lepi obliki ponujajo. Toda previdno naj se ž njimi ravna, ker so v jezikoslovnem obziru včasih težko razumljivi; zavoljo blagoglasja se jih pa otroci lahko iz glave naučé, tedaj bi jih radi kar mehanično oblebetali. Pa ravno pesmi naj se počasi pa s premislikom in izrazom izrekujejo.

S tem tedaj končamo precej obširen sestavek, s katerim smo častite bravece našega „Tovarša“ dolgo časa mudili. Ako pa premislimo, da je branje naj pogloblitenjši učni nauk v ljudski šoli, in da je tako važno, da se po branju šola na prvi pogled spozná, previdil bo vsak, da o tako važni reči se ne more v kakih dveh ali treh stavkih zadosti povedati. Prepričani smo, da je to, kar smo tukaj pisali, častitim bravcom že kolikor toliko znano, in da s tem nismo nič kaj novega povedali; toda naša naloga je pa to, kar so drugi pred nami lepega in koristnega povedali, da še enkrat povemo in si v spomin kličemo. Učeniki sploh se dajo v tri verste razdeliti. Prvi z merzlo roko drugim dajo, kar so sami prijeli, drugi pa sprejeto sicer pogrejejo, pa tako drugim dajo. Tretji pa podano hrano povžijejo, jo v kri in meso spremené, in svojim učencem po potrebi mleka ali tečnih jedil ponujajo. Med ktere učenike se pa mi hočemo vverstiti? Po naj boljsem si prizadevajmo; če nam to spodleti, vsaj nekaj obderžimo. V izgled si pa vzemimo šolstvo drugih narodov; kar bomo tam lepega najdili, posnemajmo in si v prid obračajmo. Cvetica iz drugih vertov presajena bo tudi v našem logu pod domačim podnebjem krepko pognala, lepo se razcvitala in prijeten duh razširjala. Omika je lastnina vseh narodov, in povsod le ena. Vsak narod pa omiki svoje posebno znamenje vtisne, in tedaj imamo toliko književnost, kolikor je omikanih narodov. Ako bomo vsak v svojem okrožju in v svojem stanu sebi naložene dolžnosti zvesto spolnovali, bomo naj bolje skerbeli za blagor našega naroda. Ni pa lepo domače prezirati pa le po ptujem segati, to je znamenje neke domišljene učenosti, ki je pa prav rada sklenjena z zasmehovavno nevednostjo.

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

Tako se je tedaj ljudstvo odgojevalo. Žlahtna gospoda pa odgojevala je svoje otroke po vitežkih gradovih, ki so tako ošabno ozirali se na plan. Mati sama je čuvala do sedmega leta nad sinom in hčerjo, in od nje in od grajskega kaplana naučila sta se poglavitnih resnic kerščanstva in kerščanskega življenja. Poglavitno se je pa potem prizadevala moška mladost izuriti se za lov in za vojsko in navaditi se obnašanja v vitežkih družbah; tudi se je vadila na harpo brenkati. Poslali so vitežkega dečka na grad kakšnega bližnjega žlahtnika ali na knezov dvor, da je gospem stregel in prisvojil si dvorljivosti vitezom potrebne; od 14. leta spremljal je pa svojega gospoda v vojsko in na turnirje. Prigodilo se je, da se mladi vitez dostikrat še pisati in brati ni navadil ali pa komaj za silo. Pesmice kovati je vendar štelo se med sedmere znanosti, katerih se je vitez naučil. Mlajši sinovi so se pa toliko bolj vadili v vedah, ter so jih odgojevali izverstni učeniki po samostanih. Iz teh so postali opatje in škofje, ki so veliko pripomogli za dušno omiko tistega časa.

Vitežke hčere je pa mati v gospodinjstvu in v ročnih delih podučevala. — Hčere iz imenitnih rodovin pošiljali so pa na knezov dvor. V družbi s knežnimi hčeri podučevala jih je tam učiteljica v ročnih delih in drugih potrebnih rečeh. Nekatere so pa šle v mnoge ženske samostane; tam so se naučile vsega, kar jim je bilo potrebnega za ta in uni svet. Žene, ki so se tam učile, znale so večkrat bolje brati in pisati kakor možje; umele so petje in godbo in tudi pesniške dela tistega časa; nekatere so še celó same kaj spisovale.

Sme se reči, da se je tudi podučevanje ljudstva kaj dobro pospeševalo, ko bi ravno drugih prič ne imeli, kakor velikanske cerkve (dome) in številne dobrotne in pobožne zavode onega časa. To nam zadosti razumljivo spričuje, da ljudje, ki so toliko darovali za umetne in učene stavbe in za dobrotne naprave, niso bili nevedni, pa tudi ne brezbožni in vnemarjeni. Kdo drugi pa je vse to napravil? Velikanske dela pa, ki so povsod kakor iz tal rastle, izobraževale so pa tudi množico na dalje. Nebeške resnice poočitali so veličastni spominiki iz kamna in krasno praznovane cerkvene svečanosti. To je že ljudstvo podučevalo; nagibalo ga je pa tudi iskati temeljitega po-

dučevanja. Obertnija je cvetela, da nikdar prej ne tako; kupčija se je močno močno razširjevala, kar nam zadosti zagotovi, da se je ljudstvo izverstno odgojevalo.

(Dalje prih.)

Opominek za učitelja mesca vinotoka.

Ta mesec se večidel začne že šolsko leto v gimnazijalnih, rečnih in poglavitnih ljudskih šolah. Za srečen začetek šolskega leta poje se navadno velika sv. maša z „Veni sancte spiritus“. — Ljubi učitelj, nikar ne zamudi te cerkvene slovesnosti! Misli: „Začni z Bogom vsako delo, in bo dober tek imelo!“ — Vpisovanje novih učencov naj bo navadno le o začetku šolskega leta. Tirjaj, da prvičrat pripeljejo starši, ne pa posli učence v šolo. Otroke, ki še niso godni za šolo, prijazno odpravi za drugo leto. Za otroke je dan, kadar prvičrat v šolo pridejo, kaj imeniten primerek; takrat začne se jim neka novo doba v življenji. Treba je tedaj, da je ta dan vesel in primerno prazničen. Pozveduje naj se pa tudi po otrocih, ki so za šolo godni, pa se še niso oglasili. — Iz vertov naj se konec tega mesca vse spravi, kar ne ostane čez zimo na njih.

N o v i c e.

Bere se, da vlade tu pa tam po Nemškem, pa tudi mestno svetovavstvo na Dunaji stan ljudskih učiteljev precej zboljšujejo. V Sachsen-Altenburgu veva nova postava, da naj se na kmetih učiteljem plača določi naj manj po 200, 230 in 260 tolarjev, v mestih pa po 200, 250 in 300 tolarjev. Dunajski mestni odbor je tudi nasvetoval, da naj se podučiteljem po 100 gold., učiteljem pa po 200 gold. na leto poboljška daje in sicer tako dolgo, da se bo popolno vredila učiteljska plača. Ta lepi zgled posnema že tudi sl. Ljubljansko mestno svetovavstvo, ker je že vlani in letosi dvema učiteljema malih šol dodala k plači po 100. gold. Slava! Naj bi vsem ubogim slovenskim učiteljem kmali prišle boljše letine!

Iz Maribora. Ljubi „Tovars!“ Dolgo sem molčal, ker so me motile domače opravila. Zdaj pa ti zopet kaj lepega naznanim. — Spraševanja po naših učilnicah so dokončane, in mislim, da nismo naj zadnji v naših krajih, akoravno ni vse več tako po nemški, kakor nekaj, ko smo dobivali sramne tablice, če smo kaj „bindisch“ govo-

rili. Zdaj bistrimo sebe in ljubo domačo mladino v domačem jeziku, pa tudi, kolikor potrebuje, jo vadimo potem tudi nemščine. Mladina veselo napreduje in se odgoja za vse potrebno v navednem življenju. Pri nekem šolskem spraševanju je bistra deklica, Ljuboslava K., tako le govorila:

Tužna doba oj je bila
 Za slovenski lepi raj;
 Marsiktera huda sila
 Nas tlačila je tadaj.
 Jezik naš že staro znani —
 Cirilu, Metodu drag —
 Vedno bil na levi strani,
 Smel ni čez domači prag.
 Blaga pa cesarska volja
 Nam jezično vez zdrobí;
 Hitro loti se ga šola,
 Tud' pisarna ga časti.
 Toraj hvalo čemo peti
 Za cesarski blagi dar,
 V srcu vedno zanj goreti,
 Ki za nas mu je tak mar.
 Kličemo pa tudi slavo
 Našemu pastirju še;
Anton Martin s srečo pravo
 Srečijo naj dolgo vse! *)

Vas, ogleda prečastiti,
 Hvalimo, da varh ste nam!
 Serčno čemo vse storiti,
 Obljubili kot smo vam —
 Vi gospodje učeniki,
 Ki ste odgojali nas,
 Ste dobroniki veliki,
 Spoštovali bomo vas.
 Prosim, bod' te zadovoljni
 S tem, kar danes znali smo;
 Vse storiti čemo voljni,
 Kar nam uki kažejo.
 Blagor nam, ki smo vživali
 Blage šole tečni kruh,
 Da bi zvesti ji ostali,
 Naj budi nas sveti duh!
 Sveti veri, domovini
 Vdani vedno bodemo,
 Zveste hčere, serčni sini
 Biti vsi obljubimo!

Tri dneve smo pri nas po deželi letosi, ako ne s hrupom in trupom, vendar v sercih obhajali, namreč: rojstni dan presvitlega cesarja, potem cesarjeviča Rudolfa in srečni prihod predrage naše matere Elizabete, presvitle cesarice. Čiste serca nedolžnih otročičev so te dni pri sv. maši prosile nebeškega očeta za blagor cesarski hiši, in mislim, da so tako dobro opravile kakor marsiktere „adrese“ i. t. d. — Da se je nas pri veseli mariborški slovenski obletnici tudi učiteljev mnogo zbralo, se tako vé. Veliko čevkanja je vstalo po tej pošteni veselici; pa to je tudi koristno; sedaj še le se trébi pšenica od ljulike, in marsikdo je zavoljo vseh teh nespodobnih laži postal krepek rojak. Bog vse prav stori. Dragi učitelji, le naprej za vero, cesarja in domovino!

F. Dr. Vlasténski.

Iz teržiške okolice. Nekteri bi mislil, Bog dragi znaj, kaki debeli nemškutarji se redé od slovenskih žuljev okoli Teržiča, (kteri dalječ po svetu slovi zavoljo nemškega „Sängerfesta“). Pa ni taka. Res, da v Teržiču so še nekteri, s kterimi se nikakor dogovoriti ne moremo, ali kaj hočemo? „Gedankenfreiheit“ jim nočemo in tudi ne moremo kratiti. Enkrat so jo bili pa ti nasprotniki hudo naleteli. Spravili so se bili na mládega učitelja pogl. šole, rekoči, da je začel njih otroke čisto nov jezik učiti, kterega nobeden ne razumé. „Kranjski jih mora učiti, ne pa slovenski“, s temi besedami so ga k fajmostru tožit prišli. Gosp. fajmošter učitelja pokličejo. Ta pridé v imenovano družbo in prinese zapovedane knjige za vse razrede saboj, jim napise pokaže, ter pravi da, kadar bojo prišle bukve

*) Žalibog! to serčno vošilo pridne deklice se ni spolnilo.

z napisi „kranjska gramatika“, „kranjsko berilo“, „kranjska računica“ i. t. d., takrat bo tudi on otroke „kranjski“ učil, zdaj pa še ne. To so mi v Teržiču pametni ljudje pripovedovali. Ali ni to smešno? — 2. septembra bila je skušnja v Križah. Nazočih gg. poslušavcov bilo je dovolj za to šolo; bil je tudi pričujoč spštovani gosp. vrednik našega milega „Tovarsa“ in poslušal običnemu veselju odgovore malih šolarjev in šolare, kateri so pokazali, da so imeli učitelja, kateri jih dobro podučuje — gosp. Mandelca, kateri je tudi preskerbel letos vse šolske zapisnike v slovenskem jeziku in pokazal, da je pravi prijatelj domačih reči. Tudi iz zemljopisja so otroci povedati znali toliko, kolikor je primerno in potrebno njih sedanji starosti. Slava mu! — Škoda, da je dež one dni takolil, da mi je nemogoče bilo, šolske skušnje po drugih krajih teržiške okolice poslušati. Nadjam se pa, da je povsod domači duh vel, ne samo po Gorenškem, temuč tudi po Dolenskem in Notranškem.

L. T.

Iz Predoselj. X. 3. sept. je bilo v tukajšni šoli prvo očitno spraševanje. Otroci so prav gladko, razumno odgovarjali, brali in števili. Vidilo se je, da spraševanje ni bilo le na videz, temuč resnično, ker vsi otroci so bili prašani in so tudi pokazali, da dobro znajo svoje reči. Vsa fara že pozná korist te nove šole, kakor se sploh govoriti sliši. — Po spraševanju so naj pridniši učenci in učenke častne darila dobili. Prečast. g. kranjski dekan so podarili čveter zlate bukve: „Zlata vas“; verh tega so še nekterim pohvaljencom dali petice. Čast. g. mestni kaplan A. M. so tej šoli omislili in preskerbeli lepo vezane „zlate bukve“, v ktere se bodo zapisovale imena naj pridniših šolarjev. Domači g. fajmošter in g. kaplan sta tudi več knjig učencom razdelila. Žlahtni g. baron C o j z, kateri so bili tudi pri spraševanju, so hotli zavoljo veselega napredka te šole še posebno zadovoljnost pokazati in pridnim učencom in učenkam novo veselje napraviti. Na malega Šmarna dan popoldne so preblagi gospod povabili v berski grad tukajšno duhovščino, g. učitelja in vseh tistih 27 otrok, ki so bili pri spraševanju v zlate bukve zapisani. Pri gradu v prijetni senci je žlahtna rodovina prijazno sprejela povablence. Po priljudnem pogovoru otroci nekatere pesmice zapojejo. Potem se približa prav majhina grajšinska gospodična k učenkam in nje bratec, mali gospodek, pak učencom. Vse je tiho in pričakuje, kaj bo. Gospodična in gospodek razdelita dvema naj pridnejšema otrokoma po dva goldinarja, drugim pa po goldinarji svitlega srebra. Učenci so dobili tudi „Malega sadjorejca“. Tudi miza je bila za povablence lepo naložena. — Vidilo se je, da so bili otroci zeló ginjeni zavoljo tolike nepričakovane milosti. Veselo so marnjali in prepevali, dokler se hvaležni ne razidejo. Gotovo otroci, pa tudi drugi, nikoli ne bodo pozabili tega veselega dneva, in bodo odslej še raje in veseljše hodili v šolo. Mili gospodje dobrotniki pa se bodo gotovo tudi vedno bolj prepričevali, da bo milost, ki jo šoli naklanjajo, pri mladini bolj in bolj rodilo veselo cvetje in donašalo prelepo sadje prave omike, ktera je pri vsaki družini in soseski naj lepši kinč in naj gotovša podlaga časne in večne sreče. — Z Bogom, ljubi „Tovars“!

Iz Ljubljane. Razpis preč. ljublj. konzistorija 11. sept. t. l. pod št. 1101/206 vsem učiteljem, ki se pečajo s čebelarstvom, pripravnišnicam in šolskim knjižnicam priporoča novo čebelarstvo knjižico pod imenom: „Leitfaden zum rationellen Betriebe der Bienenzucht zunächst für Landschullehrer im Kaiserthume Oesterreich“. Spisal Janez Nep. Oettel, fajmošter v Pušnici na Češkem. S 16. podobami. Dobi se ta knjižica v zalogi c. k. bukvarnice za šole na Dunaju in v Pragu (s platnenim herbtom) za 58 kr.

Iz Ljubljane. Pretečeno nedeljo zvečer so tukajšni mestnjani svojemu ljubljenu predstojniku, blagorodnemu gospodu Mihaelu Ambrožu, podali lepo zaupnico v slovenskem in nemškem jeziku, in so mu potem napravili tudi veličastno bakljado s krasnim slovenskim petjem, katero je spremljalo več tisuč ljudi, da se je vse terlo po mestu. Zares, bila je prav vesela večernica v sereu vseh, ki poznajo narod in njegove potrebe, in ki spoštujejo pravo domoljubnost. Ker ta zaupnica do ljubljenega mestnega predstojnika tudi govori od šolstva in učiteljev, jo bo prihodnjič „Tovarš“ celo prinesel.

Razpis služb in premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofi. Na Brezovici in Dobrovi poleg Ljubljane ste s preč. konz. razpisom 12. sept. t. l. pod št. 1192/226 učiteljski, orglaveovi in cerkvenikovi službi, prva s 332 gold. 80 kr., druga pa s 321 gold. 50 kr. n. dn. letnih dohodkov razpisane. Prošnje za prvo (brezovsko) se ravnaajo do mil. kneza in škofa, za drugo (dobrovsko) pa do preč. knezoškofijskega stolnega kapiteljna v Ljubljani, in se oddajajo pri preč. konzistoriju do 6. t. m. Razpisane ste tudi s preč. konz. razpisom 3. in 4. sept. pod št. 1100/205 in 940/162 učiteljski, orglaveovi in cerkvenikovi službi v Šentvidu pri Žilici (v cirčniškem okraji) z 216 gold. 72 kr. in v Stopičah (v novomeškem okraji) z 222 gold. letnih dohodkov (večidel v naravnih pridelkih.) Prošnje za prvo (šentvidsko) se ravnaajo do slavnega posestnika na dliške grajšine v Seneku (löbl. Inhabung des Gutes Nadlišek zu Sonneg) in se oddajajo pri preč. konzistoriju do 10. t. m.; za drugo (stopiško) pa se ravnaajo prošnje do preč. kapiteljna v Novem mestu (Kollegiat-Kuratkapitel), in se tudi oddajajo pri preč. konz. do 15. t. m.

G. Janez Kalligar, zač. učitelj v Stopičah, pride v Šmarjeto. — G. Jakop Česnik, učitelj v Moravici, se je službi odpovedal. — G. Stefan Krombholz, zač. učitelj v Planini, (Stockendorf) in g. J. Jelovšek, poduč. v Ribnici, sta umerla. R. i. p. D!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.